

RPG-distrikt
Småland-Öland

Nätverket

**”KPR lyssnar
på oss!”**

Äldres behov i centrum ÄBIC

Med hjälp av olika dokument har jag sökt sammanställa uppgifter om modellen Äldres behov i centrum - ÄBIC.

Modellen Äldres behov i centrum bygger på klassifikationen ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) som antogs av Världshälsorganisationen WHO 2001. ICF är en klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa.

I många kommuner pågår ett arbete att genomföra ÄBIC. Modellen ska där den införs, användas lika oavsett vem som är utförare, kommunen eller annan aktör.

Kommuner kan söka medel för utbildning av processledare.

Sammanställt av Curt Karlsson

På Socialstyrelsens hemsida finns mer information.

curt.karlsson@folkbildning.net

Äldres behov i centrum del 1

Äldres behov i centrum är en nationell modell för att arbeta behovsriktat och systematiskt inom äldreomsorgen. Den äldre ska få hjälp och stöd utifrån sina individuella behov.

Modellen utgår ifrån den internationella klassifikationen av funktionsstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health). Både utförare och handläggare ska arbeta med samma modell och med ett gemensamt språk.

Det gemensamma språket ska användas tillsammans med fasta svarsalternativ. Alla verksamheter ska använda samma modell gentemot en enskild individ. På det sättet söker man undvika eventuella missförstånd mellan olika aktörer.

Den utbildning som genomförs ska innehålla:

- behovsriktat och systematisk för handläggning och dokumentation
- grundläggande perspektiv och förutsättningar för behovsriktat arbetssätt
- individbaserad dokumentation
- uppföljning på individnivå av behov i livsföringen
- förändringsarbete

Modellen är internationell och finns i olika versioner och utföranden beroende vilken målgrupp det handlar om.

Komponenterna är:

- Kroppsfunktion
- Kroppsstruktur
- Aktiviteter
- Delaktighet
- Omgivningsfaktorer
- Personliga faktorer

Som exempel nämns Maja som ett enklare praktikfall:

Maja säger att hon har problem med matinköp. En insatsstyrd handläggare ger snabbt Maja förslag om hjälp med matdistribution. Med ett behovsriktat arbetssätt ger handläggaren Maja möjlighet att beskriva både vad som är viktigt, vad Maja vill uppnå (mål), men också vad som är svårt i samband med att handla mat. Är det att planera en inköpslista? Ta sig till och från affären? Hantera pengar? Lyfta och bära? Tillaga maten?

Förtydligande:

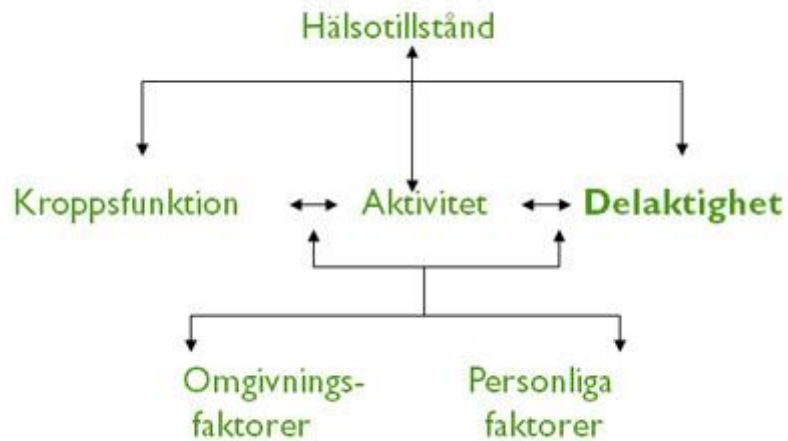
I Region Jönköpings län används begreppet IBIC (Individens behov i centrum) som är en utvidgning av ÅBIC).

Det finns också en modell inom området barn och ungdom som handlar om barns behov i centrum – BBIC. Denna modell används bland annat inom socialtjänsten.

I en bilaga (avsnittet Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv) ställs frågor om Religion och andlighet.

Engagemang i religiösa eller andliga aktiviteter, organisationer och utövande för självförverkligande, för att finna mening, religiöst eller andligt värde och för att etablera kontakt med en gudomlig makt som till exempel när man går till en kyrka, tempel, moské eller synagoga, när man ber eller sjunger av religiösa skäl, andlig kompletation.

Modellen kan beskrivas i nedanstående skiss:

Äldres behov i centrum

del 2

- fördjupning

Här är ett utdrag ur ett av dokumenten:

Med äldres behov i centrum får den äldre och hans eller hennes närstående ökade möjligheter att medverka i utredning, planering och uppföljning av stödet i det dagliga livet.

Att arbeta systematiskt utifrån behov istället för insatser gör äldreomsorgen mer likvärdig och rättssäker.

I Äldres behov i centrum beskrivs varje individs behov utifrån den internationella klassifikationen av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF).

Fördelar med gemensamt språk och arbetssätt

För verksamheterna innebär modellen att information om individen hanteras lika av alla aktörer, vilket minskar risken för missförstånd. Både handläggare och utförare får stöd i att arbeta behovsriktat och systematiskt. Verksamheterna får bättre underlag till personalplanering, verksamhetsuppföljning och kvalitetsutveckling.

Större möjlighet till statistiska underlag för jämförelser

Modellen ger även möjlighet till bättre data för officiell statistik och öppna jämförelser. Ur ett nationellt perspektiv är entydiga, enhetliga och jämförbara data förutsättningen för att få ett tillförlitligt statistiskt underlag som stöd i att styra utvecklingen.

Äldres behov i centrum ska bidra till...

- *rättssäkerhet*: likvärdig hantering av ansökan, utredning, planering och uppföljning i hela landet
- *beskriva behov*: de behov som ingår i ansökan, de som ska tillgodoses med insatser samt målsättning för dessa behov
- *transparens*: ökad tydlighet och bättre möjlighet till insyn i handlägningsprocessen för den enskilde
- *organisering och resursplanering* utifrån behov
- *användning av nationellt fackspråk* inom äldreomsorgen

- *informationsöverföring* som utgår från enhetlig, entydig terminologi, vilket kan bidra till minskad dubbeldokumentation och bättre underlag för planering av genomförande av beslutade insatser oavsett boendeform
- *uppföljning på individnivå*: resultat, mål och upplevelse av kvalitet
- *verksamhetsuppföljning*: jämförbar på lokal, regional och nationell nivå
- *utveckling av nationell statistik*
- *utveckling av en evidensbaserad praktik*¹

Under rubriken "Att beskriva behov" i Socialstyrelsens material nämns begreppet Känsla av sammanhang (KASAM) som från början tagits fram av den judiske forskaren Aaron Antovsky. Detta synsätt bygger på att man arbetar hälsofrämjande – salutogent.²

KASAM innehåller tre nyckelbegrepp:

Begriplighet

- hur man upplever inre och yttre stimuli, gripbart, sammanhängande, tydlighet

Hanterbarhet

- resurser som står till förfogande, egna resurser och hur man med andras hjälp och stöd kan möta krav

Meningsfullhet

- delaktighet, medverkan i processer, dagliga erfarenheter, kunna ta sig ur krisen med värdighet, viktiga värden i livet

¹ evidens kan i det här sammanhanget översättas med begreppet beprövad erfarenhet

² begreppet "salutogenes" betyder "hälsans ursprung" och kommer från latinets salus (hälsa) och grekiskans genesis (ursprung).

Äldres behov i centrum

del 3

- fördjupning, sammanfattning

Vad är livskvalité?

Livskvalité kan vara svårt att definiera. Det handlar mycket om en personlig upplevelse, en personlig värdering.. Det som en person upplever som livskvalité är inte alltid lika för en annan person.

Världshälsoorganisationen WHO definierar livskvalité på följande sätt:

Livskvalitet kan definieras som individens uppfattning om sin situation i tillvaron utifrån den kultur och det värdesammanhang som hon befinner sig i och i relation till personliga mål, förväntningar, normer och intressen. Det är ett vitt begrepp som påverkas av individens fysiska hälsa och psykologiska tillstånd, grad av oberoende, sociala förhållanden och relationer till betydelsefulla händelser i livsmiljön.

Enklare uttryckt kan livskvalitet sägas handla om det värde individen upplever att tillvaron kan ge. Det är inte den objektivt beskrivna graden av till exempel sjukdom, självständighet, sociala relationer eller situationer i livet som avgör livskvaliteten, utan individens egen upplevelse. Detta innebär också att en individ kan värdera sin livskvalitet olika under olika perioder i livet, och hur man värderar sin livskvalitet beror på såväl tidigare erfarenheter som möjliga framtida förutsättningar.

Innehållet i Äldres behov i centrum beskrivs i olika dokument. Syftet med arbetsmodellen är att handläggare och utförare inom äldreomsorgen ska ha en gemensam bild av vad den äldre personen har för behov, kunna genomföra en uppföljning och skapa en säkrare omsorg för den enskilde.

Några övergripande mål:

- ansökan, utredning, planering och uppföljning ska hanteras likvärdigt
- planeringen ska utgå från individuella behov
- det blir möjligt att följa upp och värdera olika resultat
- ge möjligheter till uppföljning

Man talar om några grundprinciper:

- den äldre i centrum
- ett livsloppsperspektiv på åldrandet och en helhetssyn på människan
- likvärdiga möjligheter för alla äldre
- samarbete med äldre och deras närstående
- kunskap och beprövad erfarenhet (evidensbaserat)

Begreppet åldrande kan belysas ur olika perspektiv:

- socialt åldrande
- biologiskt åldrande
- psykologiskt åldrande
- kulturellt åldrande

Man kan ha en "gammal" kropp och samtidigt ha ett ungt socialt, psykologiskt eller kulturellt åldrande.

I vårdguiden 1177 talar man också om existentiellt åldrande som breddar ytterligare.

Källor för att studera vidare:

Äldres behov i centrum, Vägledning för behovsinriktat och systematiskt arbetssätt med dokumentation av äldres behov utifrån ICF, Socialstyrelsen, (artikelnr 2013-2-12); *Äldres behov i centrum*, Socialstyrelsen (artikelnr 2013-12-29);

Äldres behov i centrum, pressmeddelande/publikationer, Socialstyrelsen,

Kunskapsguiden m fl dokument. Man kan också söka på formuleringen Äldres behov i centrum (ÄBIC) för att få fram mer underlag. Många kommuner planerar att införa ÄBIC.

SIS (Sweden Standards Institutet) har presenterat ett förslag till *Kvalitet i äldreboende*, (SS 87 25 00) med en helhetsbild av äldreomsorgen. I denna ingår också värdegrund och "andliga" värden".

Äldres behov i centrum

del 4

- BAS (Behov av stöd), en modell för dokumentation

- Manual för biståndshandläggare i äldreomsorgen

Som en del av utvecklandet av *Äldres behov i centrum/Individens behov i centrum* finns ett dokument som ska bilda underlag för dokumentation vid biståndsbedömning inom äldreomsorgen. Dokumentet bygger på på den internationella bedömningen ICF och syftar bland annat till att stärka rättssäkerheten.

Behov av stöd – BAS

Bedömningsinstrumentet BAS är ett frågeformulär där frågor med fasta alternativ kompletteras med möjligheter att formulera behoven och önskemålen med fritext. Formuläret bygger på en standardisering av ICF (klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa).

Formuläret består av nio övergripande frågor som handlar om aktivitetsområden i den dagliga livsföringen.

Syftet med BAS är att handläggaren ska få en nyanserad bild av den äldres egen uppfattning av sin situation och sitt behov av hjälp och stöd.

1. Lärande och att förstå
att lösa problem, att fatta beslut
2. Allmänna uppgifter
att genomföra dagliga rutiner
3. Kommunikation
att tala, att ta emot talade meddelanden, att skriva meddelanden,
att använda kommunikationsutrustning
4. Förflyttning
att ändra grundläggande kroppsställning, att lyfta och bära föremål,
handens finmotoriska användning, att gå, att gå i trappa, att röra sig
inom hemmet, att röra sig utanför hemmet och i andra byggnader
5. Personlig vård
att tvätta sig, kroppsvård, att sköta toalettbehov, att klä sig, att äta
och dricka, att sköta sin egen hälsa

6. Hemliv

att handla, att bereda måltider, att städa upp efter matlagning och diska, att avlägsna avfall, att tvätta och torka kläder, att städa bostaden, att ta hand om hemmets föremål

7. Mellanmänskliga relationer

att skapa och behålla formella relationer, att skapa och behålla informella sociala relationer, att skapa och behålla familjerelationer

8. Viktiga livsområden

grundläggande ekonomiska transaktioner, komplexa ekonomiska transaktioner

9. Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv

att engagera sig i samhällsgemenskap, att engagera sig i rekreation och fritid, att engagera sig i religion och andlighet
(här nämns bl a kyrka, moské, synagoga)

Övriga frågeområden:

om boende, om stöd bl a från anhöriga etc.

om psykiska hälsan: trygghet, nedstämdhet, matlust etc.

I dokumentet BAS uppmärksammar man äldreomsorgens värdegrund.

Socialtjänsten ska bidra till att äldre personer har möjlighet att både leva och bo under trygga förhållanden och att ha ett så aktivt och meningsfullt liv som möjligt. Dessutom ska omsorgen verka för att äldre personer får ett värdigt liv och känner välbefinnande i så stor utsträckning som möjligt.

Läs mera:

På Socialstyrelsens hemsida kan man hämta dokumentet BAS – Behov av stöd (artikelnummer 2013-10-12).

Man kan där också hämta mer bakgrundsmaterial, exempelvis formuläret för bedömningen (artikelnummer 2013-10-16).